

Slovenski Pravnik.

Leto XXII.

V Ljubljani, 15. oktobra 1906.

Štev. 10.

Družbe z omejeno zavezo.

Zakon z dne 6. marca 1906 drž. zak. št. 58.

Ta spis pravzaprav ni namenjen toliko pravnikom, kolikor narodnim gospodarjem. Da ga vendar priobčam v našem pravniškem glasilu, je vzrok ta, da z neutralnih njegovih tal najlažje pride v druge naše časopise različnih političnih in gospodarskih struj. Moja iskrena želja je namreč, da bi se najširši sloji seznanili s tem zakonom in da bi ga domač kapital, domača podvzetnost in naše industrijalno in tehniško naobraženstvo doskoro uvedlo v praktično veljavo. V listu »Centralblatt«, ki ga izdaje trgovinsko ministrstvo, je že mnogo čitati o vpisih v trgovinske registre o družbah z omejeno zavezo, ki so se vstanovile tu pa tam. V naši ožji domovini pa je še vse mrtvo. In vendar so prav pri nas za razcvit tega novega organa v narodnem gospodarstvu podani vsi pogoji. Kapitala je dovolj, mnogo preveč nagromadenega po raznih hranilnicah, kreditnih zavodih in zadrugah, prilik za razna podjetja je na izbiro, — spomnim le svetovnemu prometu z bohinjsko železnico novo otvorene lepe naše kraje in njih naravne zaklade. Treba le še podjetnosti in novi zakon bo začel blagonosno svoje delovanje in kot produkt pokazala se nam bode — krepko razvita domača industrija. Za snovanje novih takih družb pa je posebno ugodno tudi to, da je ustanovljenih mnogo davčnih olajšav (§-i 115—119 zakona in min. ukaz z dne 9. junija 1906 drž. zak. št. 110 ter z dne 14. maja 1906 drž. zak. št. 108). Če navzlic lepi priliki, ki se nam nudi za delo, spimo dalje, zgodilo se bo, kakor že obilokrat, da jo bo porabil tujec in tuj kapital in spravil tujo industrijo v deželo. To se utegne zgoditi tem lažlje, ker je pristop inozemskim takim družbam na avstrijska tla zelo olajšan. Ni treba drugega, kakor dokazati, da družba v inozemstvu obstoji, da je zanjo postavljeno

v tuzemstvu zastopstvo, opravičeno za podpis firme, čigar člani imajo svoje prebivališče v naših deželah in da se tudi v inozemstvu z našimi družbami enako postopa (reciprociteta). Poslednji pogoj pa se celo more nadomestiti z dovolilom ministrstva za notranje stvari (§-i 107—109).

Da dosežem svoj namen, seznaniti širšo javnost s tem zakonom in zbuditi zanimanje zanj, se ne smem spuščati v razmotrivanje posameznih določb, ampak narisati hočem družbo z omejeno zavezo po zmislu tega zakona le v poglavitnih potezah, vendar pa tako, da se bo ta gospodarski organizem videl v vseh svojih glavnih delih.

V ta namen hočem govoriti I. o predmetu družbe, II. o njenem notranjem ustroju, III. pa o razmerju na zunaj, zlasti napram upnikom.

I.

Predmet družbe.

Predmet more biti vsako zakonito dopustno podjetje, izvzete so samo zavarovalnice in pa politična društva; za obratovanje takih poslov družba z o. z. ni (§ 1). Za podjetja, kojih obrat je navezan na koncesijo (n. pr. železnice), mora se izposlovati najpoprej tako koncesijo. Mimo tega pa je še specialno v tem zakonu predpisana koncesija za ta-le podjetja (§ 62):

- a) Za izdajo delnih zadolžnic, glasečih se na imetelja ali na ime;
- b) za izdajo blagajničnih listov (Kassenscheine);
- c) za prevzem obrestnih denarnih ulog na vložne knjižice ali vložne liste (Einlagscheine).

Predmet, ki si ga je vzela družba za svojo podstavo, pa je nekaj stalnega, kajti če se hoče premeniti predmet, treba v to soglasnega sklepa vseh družabnikov, če ni v pogodbi drugače ustanovljeno (§ 50 odst. 3).

Vidi se torej, da je polje, na katero se sme raztezati delovanje družb z o. z. skoro neomejeno. Vsako ugodno gospodarsko priliko je moči porabiti, da se osnuje družba. Koder bode tedaj takih prilik, a posameznik ne bo imel dovolj kapitala, osnuje naj se družba z o. z.

II.

O notranjem ustroju družbe z omejeno zavezo.**1. Ustanovitev družbe.**

Nova družba stoji nekako med akcijsko in komanditno družbo, a se z nekaterimi določbami nagiba bolj na stran akcijske družbe. Potem pa jej je pridejan popolnoma nov element, ki daje družbi vse bolj čvrsto življenje, kakor je v akcijskih ali komanditnih družbah in celo v zadrugah. Ta element je tesna osebna navezanost družabnikov drug na drugega. Pri akcijskih družbah je osebna akcionarja za akcijsko družbo popolnoma brez pomena. Pri komanditnih družbah sicer oseba ima pomen, a le glede osebno jamčečih članov, dočim komanditisti sami kakor delujoč element skoro ne prihajajo v poštev.

Pri zadrugah jamči vsak zadrugnik ali z vsem svojim imetjem, ali pa vsaj s še enkratnim deležem, vendar pa osebnosti posameznih družabnikov ne vplivajo mnogo na delovanje zadruge, ampak vplivna je le osebna kvaliteta članov načelnštva. Tisto mrvico pravic, kar jih imajo posamezni člani v ustanovi občnih zborov, skoro nikoli ne daje zadrugi kake odločilne inicijative. Novi zakon pa daje posameznim družabnikom toliko pravic in toliko neposrednjega vpliva na delovanje družbe, da bo vsak družabnik v svojem interesu prisiljen baviti se več ali manj z družbenim delovanjem.

Posledica temu poglavitnemu principu nove družbe pa je, da si bo vsak, ki misli vstopiti v družbo, moral poprej posamezne družabnike prav dobro ogledati. Jako odvažen in resen je torej že prvi korak: ustanovitev družbe, izbor družabnikov. Zakon to resnost vpošteva docela, predpisujoč, da se mora pogodba o ustanovitvi družbe napraviti v obliki notarskega akta (§ 4).

2. Osnovna glavnica, osnovne vloge.

Najbistvenejega pomena je vprašanje o kapitalu, ki ga je investirati v društvo. Zakon tu postavlja za osnovni kapital minimum 20.000 K. Ta osnovna glavnica se porazdeli med člane društva in del, ki ga prevzame družabnik, se imenuje osnovna vloga (Stammeinlage). Vsak družabnik sme ob ustanovitvi družbe prevzeti samo eno osnovno vlogo, ki mora znašati

najmanje 500 K (§ 6), pri železničnih in pomorskih podjetjih pa vsaj 200 K, to očitno zaradi tega, ker je za taka podjetja treba velikega kapitala in da se ta kapital more nabrati s kolikor možno veliko udeležbo. V početku družbe je torej vselej toliko družabnikov, kolikor osnovnih vlog. Osnovna vloga pa ni, da bi morala biti za vse družabnike enaka, ampak je lahko različne velikosti. To je zopet znak gibčnosti, s katero se more kretati družba v narodnem gospodarstvu. Tudi ni treba, da bi se osnovna vloga odštela v denarju, temveč so dopustne dajatve v naravi, takozvani »apports«. Tako n. pr. za zgradbo kakega hotela dá en družabnik zemljišče, drugi opeko, tretji les i. t. d. Vendar pa se mora v družbeni pogodbi natančno določiti predmet in vrednost dajatve. To je naravno, ker drugače ni moči presoditi visokosti deleža.

Da se onemogoči takozvani »Gründungsschwindel«, je v zakonu prepovedano za ustanovitev družbe dati provizijo, ampak je treba za stroške ustanovitve v pogodbi določiti največji znesek, ki se ne sme prekoračiti (§ 7).

Mimo osnovne vloge pa more vsak družabnik prevzeti tudi obvezo do ponovnih dajatev n. pr. pri hotelskem obratovanju prevažanje tujcev, pri stavbenem podjetju dobavo materiala i. t. d. Te ponovne dajatve pa se družabniku plačujejo, kakor vsakemu upniku, če treba tudi iz osnovnih vlog (§ 84).

Končno se lahko v družbeni pogodbi pogodijo tudi doplačila (Nachschuss). Da pa to breme potem ne postane večni vijak, se mora že v pogodbi ugotoviti največji znesek doplačil, ki se preračuni po meri deležev (§ 72).

3. Opravilni deleži.

Osnovna vloga se subjektivno, t. j. z ozirom na pravice, ki iz nje izvirajo za družabnika, imenuje opravilni delež (Geschäftsanteil, § 75). Delež se da podedovati in prenesti na drugo osebo. Kakor že prej omenjeno, treba je ob početku družbe dobro gledati na kvaliteto družabnikov. V interesu družbe pa je, da člani, ki so se zedinili v družbo, ostanejo kolikor moči dolgo časa skupaj. Zato zakon otežuje izstop s tem, da za prenos deleža s pravnimi opravki med živimi, dá, celo za obljubo takega prenosa zahteva, kakor za ustanovitev družbe, notarski akt

(§ 76 odst. 2.). Tudi se lahko v pogodbi določi, da je prenos dopusten samo z dovolitvijo družbe (§ 76 odst. 1.). Deliti pa je mogoče delež le tedaj, če to izrecno dopušča družbena pogodba, a med nečlane nikdar preje kakor še le po preteku enega leta od takrat, ko je bila družba vpisana v trgovinski register (§ 79). Družba pa si more pridržati dovoljenje za delitev. Delitev deleža med dediči umrlega družabnika je dopustna, vendar pa se lahko v družbeni pogodbi pridrži odobritev od strani družbe.

Če se o deležih izdajo listine, n. pr. tako kakor pri delniških družbah delnice, potem se te listine ne smejo glasiti na prinosnika in se jih tudi ne sme prenesti z indosamentom. Ravnanje proti tem predpisom ustanovi pregrešek (§ 121).

Kakor more vsak družabnik ob početku družbe prevzeti samo eno osnovno vlogo, tako mu pristaja tudi samo en opravljeni delež. Če pozneje pridobi delež kakega drugega družabnika, s tem ni pridobil drugega deleža, ampak se je samo pomnožil njegov prvotni delež za znesek pridobljenega deleža. In če bi hotel pridobitelj novega deleža otujiti (prodati) ta s prvotnim deležem spojeni delež, ali pa prvotni delež, se smatra to za delitev deleža. Zatorej bo mogel odprodati le tedaj, če je delitev izrecno dopustna v pogodbi, in če si je mimo tega pridržala družba tudi še odobritev, le z njenim posebnim dovoljenjem (§ 79). Iz teh določb se vidi, da so posamezni družabniki zvezani z družbo s skoro nerazveznimi vezmi. To pa utegne po okolnostih ovirati družabnike v drugem svojem individualnem gospodarskem gibanju. Zato določa zakon, da sme družabniku iz tehtnih razlogov dovoliti prenos deleža trgovinsko sodišče, ako ga družba noče dovoliti, če se to more zgoditi brez škode za družbo in za upnike. A zopet tu se pokaže princip avtonomnosti družbe v izbiri članov. Družba ima namreč pravico, tekom meseca dni imenovati drugega prevzemnika deleža, nego je oni, kojemu hoče odstopiti član svoj delež (§ 77).

Končno je možen prenos deleža, če si je družba pridržala privoljenje v prenos, tudi izvršilnim potom. Če namreč kak upnik družabnika seže z izvršbo na delež, mora izvršilno sodišče določiti cenilno vrednost deleža in jo potem z dovolilom prodaje vred naznaniti zahtevajočemu upniku, družbi in vsem drugim upnikom, ki so zarubili delež. Lahko pa cenilno vrednost

(prevzemno vrednost) določijo sporazumno zahtevajoči upnik, zavezanec in družba. Ako tekom 14 dni ne kupi deleža kupec ki bi ga sprejela družba, mora se delež prodati po predpisih izvršilnega reda brez pritrditve družbe (§ 76 odst. 5.).

4. Organi družbe.

a) Poslovodje (načelništvo).

Slična, kakor pri akcijskih družbah ali pa pri zadrugah predstojništvo, je tukaj institucija poslovodij. Tukaj hočem govoriti o poslovodjih samo v razmerju k družbi in njenim članom, v prihodnjem oddelku pa hočem narisati njih delovanje in odgovornost na zunaj.

Poslovodje so duša vsemu podjetju; ni pa potreba, da bi bili člani družbe. To zopet omogočuje večjo gibčnost družbe, ker si družba lahko poišče potrebnih strokovnjakov izven svojih članov. Postaviti si jih more na trojen način:

a) Z izvolitvijo na občnem zboru. Take poslovodje sme družba vsak čas odstaviti.

b) Z imenovanjem v družbeni pogodbi. Pogoj takemu imenovanju pa je, da mora poslovodja biti član družbe. To imenovanje je sicer del družbene pogodbe, vendar pa se da vsak čas preklicati. Da pa si družba preskrbi neko stalnost v poslovodstvu, sme v pogodbi določiti, da je imenovanje preklicno samo v gotovih slučajih.

c) V družbeni pogodbi pa se lahko dá kaki državni, deželni ali avtonomni oblasti pravico, da ona imenuje poslovodje izmed članov družbe. Takih poslovodij družba sama potem vobče ne more odstaviti (§§ 15, 16).

V svojem delovanju so poslovodje vezani na sklepe družbe, toda le napram družbi sami, na zunaj pa je njih moč neomejena in se je tudi ne sme omejiti. (§§ 19, 20).

Poglavitne dolžnosti poslovodij v notranjem delovanju so:

a) Voditi morajo knjigo deležev. (§ 26. Anteilbuch). Ta knjiga je prilično isto, kakor seznam članov pri zadrugah. Prav takó, kakor ta, mora obsegati imena, poklic in prebivališče članov, mimo tega pa tudi visokost deležev, vplačila, ki so se dala na nje in pa vsi prenosi deležev. Prav tako, kakor pri zadrugah,

je tudi tukaj samo tist član družbe, ki je vpisan v to knjigo. Publiciteta te knjige je manjša kakor seznama pri zadrugah; dočim je pri poslednjih vpogled vsakemu dovoljen, sme knjigo deležev vpogledati samo tisti, ki more posvedočiti, da ima interes na tem. Toda manjša je ta publiciteta le v internem poslovanju, namreč v tem oziru, da pri vodstvu družbe ne more vsak vpogledati knjige. To je v tehnično-upravnem oziru celó dobro, ker bi sicer utegnilo postati vodstvo družbe nekako pozvedovališče. Za publiciteto je skrbjeno na drugačen način, kar bomo pozneje slišali.

b) Družba mora imeti trgovinske knjige po predpisu trg. zakona in redno pisanje teh knjig je izročeno poslovodjam (§ 22).

c) Poslovodje morajo vsako leto v prvih treh mesecih — v pogodbi se lahko ustanovi rok do 6, pri pomorskih obratih do 9 mesecev — napraviti bilanco za preteklo poslovno leto. Zakon ima v §-u 23 prav točne določbe o tem, kako je napraviti bilanco, in upati je, da se žalostni pojavi, ki se kažejo pri zadrugah — če tudi sedaj že redkeje vsled revizijskega zakona z dne 10/6 1903 drž. zak. št. 133 — ne bodo ponavljali pri novi družbi.

d) Poslovodje ne smejo delati konkurence družbi. Zato v panogi družbe brez dovoljenja družbe ne smejo delati kupčij na lastni račun in ne smejo biti osebno jamčujoč družabnik, član predstojništva ali nadzorništva kake druge družbe (tudi trgovinske družbe), ki ima enak delokrog. (§ 24).

e) Brez dovoljenja nadzorništva, ali če tega ni, brez dovoljenja drugih družabnikov se poslovodje ne smejo spuščati v kupčije z družbo samo (§ 25 odst. 4.).

b) Nadzorništvo.

Pri vseh dosedanjih trgovinskih združbah (akcijske družbe, komanditne družbe na akcije, zadruge) je postavitve nadzorništva fakultativna. Pri družbah z omejeno zavezo pa je nadzorništvo obligatorno, ako znaša osnovna glavnica več kot en milijon kron in če šteje družba več kot 50 družabnikov (§ 29). Pravice in dolžnosti nadzorništva so iste, kakor pri pravkar navedenih združbah, posebnost je le ta, da mora nadzorništvo obstojati

najmanj iz treh članov, da jih je prvikrat voliti samó do prvega sklepanja o letnem računu, pozneje pa, ako pogodba drugače ne določa, za tri leta in da nadzorništvo ne more odstaviti poslovdij, katere je na podstavi pogodbe imenovalo državno ali kako drugo javno oblastvo (§ 32, odst. 4. § 30). Da se osigura popolnoma objektivno postopanje nadzorništva, zapoveduje zakon, da člani nadzorništva ne smejo biti poslovodje, uradniki družbe, njih žene, sorodniki ascendenti in descendenti ter sorodniki ali vsaki do drugega kolena (§ 30). Kjer nadzorništvo ni obligatorno, se lahko postavi prostovoljno, bodisi že v pogodbi ali pa pozneje potem premembe pogodbe. Da pa se kolikor mogoče olajša vsaki družbi prostovoljna postavitvev nadzorništva, določa zakon (§ 50, odst. 2), da se sme v tem pogledu premeniti pogodba že z večino glasov (dočim se za druge premembe zahteva soglasnost ali pa $\frac{3}{4}$ večine). In ker je le koristno, ako družba ima nadzorništvo, pa zopet otežuje zakon njega odpravo, določujoč, da je za tozadevno premembo pogodbe potrebna $\frac{3}{4}$ ska večina (§ 30, odst. 4.). Posebnost je končno tudi to, da je člane nadzorništva naznaniti trgovinskemu sodišču (§ 30, zadnji odst.), — a vpisati jih v register ni — in da mora trgovinsko sodišče, ako je nadzorništvo obligatorno, uradoma, če pa je postavljeno prostovoljno, po predlogu določiti 3 mesečni rok za postavitvev in če je ta rok potekel brezuspešno, samo postaviti za dobo do prihodnjega občnega zbora začasno nadzorništvo (§ 31).

c) Občni.zbor.

Kakor pri zadrugah in akcijskih družbah je tudi tukaj občni zbor oni organ, — da si ne edini — po katerem vplivajo posamezni družabniki na delovanje družbe. Zato so določbe zakona o občnem zboru v bistvu enake z onimi trgovinskega zakona in zadružnega zakona. Vendar pa so posameznosti jako obilne in vse ustanovljene v namen gibčnosti, konsolidiranja družbe in publicitete njenega delovanja.

Predstojništvo (poslovodje) mora sklicati praviloma vsako leto občni zbor. Vendar pa se sklicanje lahko opusti tedaj, če vsi družabniki pismeno izjavijo, da se strinjajo s sklepi, ki jih je ukreniti v posameznih slučajih, ali pa da so zadovoljni, da se bo sklepalo pismeno. V le tem slučaju se potem večina,

kakršna je potrebna za dotičen sklep, ne šteje po številu oddanih glasov, ampak po vkupni vsoti vseh družabnikom pristojajočih glasov.

Sklicati je občni zbor v obliki, kakor je ustanovljena v družabni pogodbi. Če pa kaka oblika ni predpisana, ga je sklicati s priporočenim pismom na vsakega člana, in je pismo oddati najmanj 7 dni pred občnim zborom na pošto. Če občni zbor ni pravilno sklican, more se vendarle vršiti, a samo tedaj, če so navzočni vsi družabniki (§ 38 odst. 4.). Za sklepčnost je potreba, ako v pogodbi ni določeno drugače, da je zastopan vsaj 10. del osnovne glavnice. V slučaju nesklepčnosti se pa mora sklicati nov občni zbor, ki je potem sklepčen ne glede na visokost zastopane glavnice. Slična določba velja tudi za zadrage (§ 32 zadr. zak.). Ali njena nesrečna stilizacija je privedla do interpretacije, da se sme že v združni pogodbi ustanoviti, da se drugi občni zbor, ako prvi ob določenem času ni sklepčen, vrši takoj pol ure ali eno uro pozneje. Žal, da so se zadrage zlasti v poslednjem času — po mojem mnenju v svojo škodo — oprijele te interpretacije in da jo odobruje tudi graško višje deželno sodišče. (Glej »Narodni Gospodar« št. 13 iz l. 1906.)

Sklepanje na občnem zboru se vrši po večini glasov, ako pogodba ne določa drugače. Vsak družabnik mora imeti najmanj en glas, ima pa jih lahko tudi več. Vsak znesek po 100 K prevzete osnovne glavnice dá en glas. Nekateri predmeti morajo imeti kvalificirano večino.

Družabna pogodba je temelj, na katerem sloni družba in treba, da je kolikor mogoče nepremičen. Zato zakon zahteva, da je za vsako premembo potreba $\frac{3}{4}$ ske večine oddanih glasov in notarskega poverjenja, ter je pismeno glasovanje izključeno. Če pa naj se spremeni predmet podjetja, je treba, ako pogodba ne ustanovlja drugače, soglasnosti. Če pa naj se kakemu družabniku naloži kako večje breme, ali pa odvzame kako pravico, treba privoljenja dotičnega družabnika (§§ 49, 50). Izjema pa je, kakor že zgoraj omenjeno, postavitve nadzorstva potem pa tudi zmanjšanje nagrade poslovodij ali nadzornikov (§ 50), v to zadostuje večina glasov.

Vse sklepe občnega zbora je vpisati v zapisnik (Protokollbuch) in se mora vsakemu družabniku vpslati en prepis s priporo-

čenim pismom, kar velja tudi za sklepe, ki so se ukrenili pismenim potom (§ 40). Na ta način je vsak družabnik vedno obveščen o važnih dogodkih v družbi.

d) Posebne pravice posameznih članov in skupine članov.

1.) Ne samo sklepe občnega zbora, ampak tudi računski zaključek (bilanco) je vposlati vsakemu družabniku in sicer takoj, ko so ga sestavili poslovodje. Ako družba nima nadzorstva, sme potem vsak družabnik v teku enega tedna pred občnim zborom ali pa pred pismenim glasovanjem zahtevati, da se mu dajo na vpogled vse knjige in listine družbe (§ 22 odst. 4.).

2.) Družabniki, ki imajo skupaj deseti, ali v družabni pogodbi določeni manjši del osnovne glavnice, imajo pravico zahtevati, da se skliče občni zbor v gotov namen. Poslovodje ga morajo potem sklicati tekom 14 dni. Ako poslovodje tega ne storijo, smejo ga sklicati sami in morajo pri tem obrazložiti dejanski položaj. V tem slučaju sklepajo potem tudi o tem, ali naj družba trpi stroške sklicanja (§ 37).

3.) Ako je občni zbor sklenil kaj proti zakonu ali kaj, kar je proti družbeni pogodbi, ima vsak družabnik pravico zahtevati razveljavljenje sklepa in to s tožbo, ki jo je naperiti proti družbi, vložiti pa pri sodnem dvoru, ki opravlja trgovinsko sodstvo na kraju sedeža družbe.

Pogoj tožbi pa je, da je dotičnik na občnem zboru podal na zapisnik ugovor proti sklepu, ali pa da je bil zadržan, priti k občnemu zboru; pri pismenem glasovanju pa, da je glasoval proti predlogu (§-a 41).

Ako bi vsled takega sklepa bili odgovorni za škodo poslovodje ali nadzorstvo, imajo pa oni pravico tožbe (§-a 41, 42).

4.) Kakor pod točko 1.) tega oddelka rečeno, se mora pred občnim zborom vsakemu družabniku vposlati prepis bilance. Člani, ki vkupe reprezentujejo desetinko osnovne glavnice, imajo potem pravico, da na občnem zboru ali pa pri pismenem glasovanju predlagajo, da bilanco pregledajo revizorji. Če se ta predlog odkloni, potem smejo pri trgovinskem sodišču predlagati, da ono postavi revizorje. O tem predlogu mora sodišče zaslišati poslovodje in nadzorstvo ter mu sme ugoditi le tedaj,

ako se verjetno izkaže, da so se prigodile nepoštenosti ali hudi pregreški zoper zakon ali družabno pogodbo. Revizorje je vzeti iz imenika, ki se sestavi ukaznim potom (o tem je izšel min. ukaz z dne 20. julija 1906 drž. zak. št. 155) in so revizorji pod globo do 2000 K dolžni varovati vse tajnosti, ki jih ob reviziji zvedo. Poročilo morajo podati načelništvu (poslovodjam), nadzorništvu in ga razgrniti na pogled predlagateljem v lokalu družbe. Če se je pokazalo, da so se v resnici dogodile nepoštenosti ali imenovani pregreški, se mora takoj sklicati občni zbor, sicer pa poročati o reviziji na prihodnjem občnem zboru. (§-i 45, 46, 47, 126).

5.) Pozneje bomo slišali, da je predstojništvo (poslovodje) in nadzorništvo družbi odgovorno za škodo, ki ji jo povzročita v gotovih slučajih. Če je bil predlog, na občnem zboru ali pa pismeno podan, da se nastopi pravno pot zoper odgovorno načelništvo ali nadzorstvo, odklonjen, ima potem skupina družabnikov, ki poseduje desetinko osnovne glavnice, pravico, da sama vloži tožbo v imenu družbe (§ 48).

III. Razmerje družbe na zunaj.

1. Firma, vpis družbe.

Družba mora imeti svojo firmo in sme njeno ime vsebovati predmet podjetja, ali pa imeti imena vseh, ali pa vsaj enega družabnika. Ako prevzame družba staro firmo, sme jo nadaljevati. V vsakem slučaju pa mora imeti pristavek »družba z omejeno zavezo«, in pri tem se beseda »družba« ne sme okrajšati.

Dokler družba ni vpisana v trgovinski register, na zunaj pravno ne obstoji. Za vpis morajo skrbeti poslovodje. Dokler na vsako vlogo ni vplačan vsaj četrti del, najmanj pa znesek po 250 K (§ 10), pri železničnih in pomorskih podjetjih vsaj po 100 K (§ 13) in ako obstoji kak delež v dajatvi (apports), dokler ta dajatev v celem obsegu ni opravljena, ni prigrasitev za vpis dopustna. Prigrasitev mora biti podpisana od vseh poslovodij in ji je priložiti (§ 9):

1.) Notarsko družbeno pogodbo.

2.) Zapis, podpisan po poslovodjih, o vseh družabnikih po imenu, poklicu in prebivališču, o osnovni vlogi vsakega posa-

meznega in o vplačilu na vlogo. S tem in ker morajo poslovodje vsako leto v mesecu januarju na podstavi knjige o deležih trgovinskemu sodišču priobčiti nov tak zapis, odnosno, če ni bilo premembe, samo to naznaniti (§ 26), je pri trgovinskem sodišču vedno na razpolago stan družbe v pogledu na člane in denarno moč. In ker je trgovinski register s prilogami vred vsakomur dan na vpogled, mimo tega pa je premembe v spisih v trgovinskem registru tudi še javno razglasiti, je s tem zasigurana najširša publiciteta družbe in je torej zgoraj pod točko II ^{4 a)} navedena omejitev, da vpogled v knjigo deležev ni vsakemu dovoljen, paralizirana.

3.) Zapis poslovodij z navedbo njih imen, poklica in prebivališča ter, ako niso postavljeni že v pogodbi, dokaz njih postavitve. Podpis poslovodij mora biti sodno ali po notarju poverjen.

4.) Če potreba za družbo državnega privolila (§ 3), tudi dokaz tega privolila.

V prijavi za vpis morajo poslovodje tudi potrditi, da so deleži, kolikor jih je vplačati v gotovini, v resnici vplačani, kolikor pa jih je opraviti v dajtvah, da so te dajatve že v njih rokah.

Trgovinsko sodišče mora presoditi popolnost in zakonitost prijave in njenih prilog, zlasti pa pogodbe ter potem skleniti o vpisu (§ 11) ter vpis na kratko razglasiti (§ 12).

2. Delovanje družbe.

a) Izterjanje osnovnih vlog, varnost upnikov, jamčevanje članov.

Podlaga delovanja družbe je v prvi vrsti njena osnovna glavnica. Ona je tudi sredstvo za kredit družbe. V zakonu je vstvarjenih kavtel, ki sigurno zajamčijo, da se osnovna glavnica, odnosno vloge, realizirajo v prid družbe.

Ako se osnovne vloge niso takoj ob ustanovitvi družbe vplačale popolnoma, potem je ostanek osnovne glavnice nekak rezervni fond, katerega more družba po potrebi poklicati v družbeno delovanje. Ako se poda taka potreba, mora skleniti nadalnja vplačila, ki jih je zračuniti vedno po razmerju deležev (n. pr.

20% vsakega deleža), občni zbor in je ta sklep vpisati v trgovinski register (§ 64). Poziv za vplačilo je vročiti družabnikom, ako ni v pogodbi drugače določeno, s priporočenim pismom (§ 65, odst. 2.). Če je kak družabnik v zamudi, teko 6% obresti, družba pa ima te-le pravice:

Ona more vplačilo vložiti, ali pa izreči, da je delež zapadel. Če se posluži poslednjega sredstva, morajo poslovodje po preteku vplačilnega roka mudnemu družabniku s priporočenim pismom podeliti še en rok za vplačilo in mu za slučaj, da se ga ne drži, zagroziti izključenje iz družbe. Po brezuspešnem preteku tega roka morajo poslovodje mudnega družabnika — zopet s priporočenim pismom — izreči za izključenega. S tem je mudni družabnik izgubil vse pravice, zlasti do že vplačanega deleža (§ 66), dočim se dolžnosti ni iznebil.

Daljnje postopanje se ravna po tem, ali je družabnik dobil delež od drugih prednikov, ali pa je on prvotni družabnik.

V prvem slučaju mora družba nastopiti pot regresa. Zavezan je namreč za vsa plačila na vloge prvi prednik mudnega družabnika solidarno z le-tem (§ 78), vsi prejšnji predniki pa subsidijarno, t. j. samo če se od poznejšega prednika ne dobi plačilo, a samo oni, ki so vpisani v knjigo deležev v zadnjih 5 letih od poziva za vplačilo nazaj računjeno. Kako pri regresu postopati, je določeno v §-u 67. Tisti prednik, ki vplača dolžni znesek, postane zopet družabnik in se ga vnovič vpiše v knjigo deležev.

V drugem slučaju, če namreč prednikov ni, kakor tudi v prvem slučaju, ako se potom regresa ni moglo dobiti plačila, pa ima družba pravico (ne dolžnosti) delež prodati (§ 68). Ta prodaja se lahko izvrši pod roko, a samo v teku enega meseca, odkar je gotovo, da plačila ni dobiti od izključenega družabnika, odnosno njegovih prednikov, in samo za ceno, ki jo kaže zadnja bilanca. Po preteku tega roka pa je moči prodati delež le po javni dražbi, ki jo opravi kak trgovinski mešetar ali pa trgovinsko sodišče. Kupca pa mora potrditi družba. Če izkupilo znaša več, kakor dolgovani znesek, se presežek obrne za poravnavo do sedaj še ne zahtevanih daljnjih plačil vloge in če je cela vloga pokrita, se ga izroči izključenemu družabniku.

Če pa izkupilo ne doseže zneska, ki ga je vplačati ostane za primanjkljaj odgovoren še vedno izključen družabnik, ki je

mimo tega odgovoren tudi še za vsa poznejšna vplačila na vlogo (§ 69). V tem slučaju, kakor tudi v slučaju, da družba ni nastopila poti prodaje, pa jamčijo za primankljaj, odnosno v poslednjem slučaju, za cel znesek, ki ga je vplačati, kakor poroki vsi ostali družabniki. Na te je dolgovan znesek razdeliti po meri njih deležev. Če je družba pustila delež prodati, potem je vstopil v družbo kupec kakor nov družabnik z vsemi pravicami, torej tudi s pravico do dobička. Če pa deleža ni prodala, ampak je vse dolgovano vplačilo razdelila med ostale družabnike, potem pa dotični zneski ne prirastejo k njihovem deležem, temveč ostane delež v razpolagi družbe in oni imajo samo pravico do razmernega dobička. Če družba pozneje ta delež proda, je v prvi vrsti povrniti družabnikom njih plačila, presežek pa izročiti izključenemu članu.

Vidi se torej, da je zelo vestno skrbjeno za to, da se osnovna glavnica sigurno izterja za družbeno delovanje in da je ona, odnosno za izterjane vloge nabavljeni surogat, vedno prav gotov fond za zahteve upnikov.

b) Doplačila.

Za svoje delovanje pa si more družba zagotoviti še drugo finančialno moč. To so že poprej pod II. 2. navedena doplačila (Nachschüsse §-a 72—74), ki so le fakultativna. Tudi doplačila so fond za zadostitev upnikov, a ne vedno. Obveznost do doplačil se mora, kakor že prej omenjeno, ustanoviti vedno v družbeni pogodbi in preračuniti v razmerju z deleži. Ta doplačila se pa lahko zahtevajo pred vplačilom celih deležev, lahko pa tudi pozneje. V prvem slučaju mora biti to v pogodbi izrecno ustanovljeno.

Ker so ta doplačila del družbenega imetja, jamčijo tudi upnikom za njih zahteve. Vendar pa je siguren fond za upnike le osnovna glavnica. Doplačila se namreč smejo družabnikom vrniti, vendar pa preje nikdar, dokler niso vplačane vse osnovne vloge in le toliko, kolikor jih ni porabiti za kak pomankljaj v bilanci. Sklep o vračilu je razglasiti s pristavkom, da je družba voljna plačati ali zasigurati upnike, ki se zglasijo; šele po preteku treh mesecev od te razglasitve se smejo poplačila vrniti.

Za izterjanje doplačil veljajo iste določbe, kakor za izterjanje vplačil na osnovne vloge. Vendar pa se v pogodbi lahko ustanovi

tudi takozvani »Abandonrecht«, t. j. pravica člana, da mesto vplačati doplačilo, pusti svoj delež. Pri regresu pa jamči prednik samo za tisto doplačilo, ki je obstojalo za časa njegovega izstopa iz družbe. Ako je zarad neizterjanega doplačila družba prodala delež mudnega (izključenega) družabnika, pa jamči za izpadek edino le-ta, ne tudi, kakor pri vplačilih na vloge, ostali družabniki.

Če te določbe o vplačilih na osnovne vloge in o doplačilih premostrimo glede na praktikabiliteto, pridemo do tehle zaključkov.

Ker vsak družabnik jamči za vplačilo celih vlog sodružabnikov — zopet nov dokaz, kako previdno bo treba postopati pri izbiri članov — je za družabnike pač najsigurneje, da se takoj vplača cela osnovna glavnica. Potem nimajo nikakega jamčevanja več. Toda z ozirom na delovanje družbe in na njen kredit pa to ne bi bilo ugodno. Če je vplačana vsa glavnica in tudi investirana v podjetju, potem obstoji fond za zahteve upnikov samo v podjetju in že kake majhne neprilike spravijo družbo lahko v zadrego. Če pa je investiran samo del kapitala, drugi del pa naložen na obresti, pa zopet dobiček v obratu ne bode velik.

Po mojih mislih bode najprikladneje, ako se pokliče takoj vsa glavnica ali pa vsaj večji del v družbeno delovanje in da se mimo tega v pogodbi dogovori tudi doplačilo. S tem lahko družba razširi svoje delovanje po potrebi in ima še vedno na razpolago fond pri svojih članih.

c) Zvišanje in znižanje osnovne glavnice.

Zvišanje ali znižanje glavnice je vsikdar dopustno. Vendar pa je to prememba družbene pogodbe in zato potreba za tak sklep, da se ga ukrene na občnem zboru s $\frac{3}{4}$ večino in ga poveri z notarskim aktom.

1. Zvišanje (§§ 52, 53).

Za prevzem nove glavnice imajo, kakor pri akcijskih družbah, prednost dosedANJI člani. Izdati morajo posebno prevzemno izjavo v notarski obliki. Ako prevzamejo nove vloge nečlani, morajo mimo tega izjaviti, da pristopijo družbi. Vsak more prevzeti samo eno vlogo, ki mora znašati, kakor pri osnovi družbe, najmanje 500 K, odnosno 250 K in se mora vplačati najmanje četrti del vsekako po 250 K, odnosno 100 K. Dovoljeni so tudi apporti,

s katerimi se ravna, kakor prvotno. Pogoj zvišanju pa ni, da je prvotna glavnica že popolnoma vplačana. Torej je zvišanje glavnice finančni pripomoček, prav tako kakor zahtevanje dalnjih vplačil na prvotne vloge, ali pa doplačila, mimo tega pa je še povečanje fonda za upnike. Razlika je le ta, da je težje uživotvoriti ga, ker treba $\frac{3}{4}$ večine.

Novi člani prevzamejo jamstvo tudi za vso prejšnjo glavnico, kolikor še ni vplačana, in naopak jamčijo stari člani za novo glavnico. Ker pa se v poslednjem slučaju razširi breme dosedanjih članov, je treba njih izrecnega privoljenja v to, da se nova glavnica ne vplača takoj.

Za vpis v trgovinski register veljajo ista pravila, kakor za prvotni vpis.

2. Znižanje (§§ 54—58).

Razlogi, iz katerih je moči znižati glavnico, bodo od slučaja do slučaja različni. Najpogosteje se bo pač glavnica znižala, če družba prvotne, ali pa pozneje zvišane glavnice ne potrebuje več za svoj obrat. To znižanje se potem zgodi na ta način, da se del vplačanih vlog vrne družabnikom, ali pa da se jih popolnoma ali deloma oprosti vplačila še ne popolnoma vplačane vloge. Utegne pa se odpisati glavnica tudi v ta namen, da se znižajo pasiva in da se preje more izkazati dobiček, ali pa da se pokrijejo že nastale izgube. Pod znesek 20.000 K se glavnica ne sme odpisati.

Postopanje pri odpisanju je v zakonu natančno določeno in tudi skrbjeno za to, da upniki niso prikrajšani. Sklep, s katerim se zniža glavnica, je upnikom naznaniti s pristavkom, da je družba pripravljena dati jim plačilo ali pa zavarovanje. Upniki se morajo na to v 3 mesecih zgласiti, sicer se smatra, da privolijo v znižanje.

Tam, kjer se osnovna glavnica uniči že z obratom samim, ali pa če je predmet izvrševanja omejen samo na določen čas, se morejo že v pogodbi ustanoviti vračila osnovnih deležev z izžrebanjem ali odpovedjo. Taka vračila pa se smejo dajati le iz dobička, ne pa iz osnovne glavnice same. Ta mora ostati nedotaknena upnikom.

d) Poslovodje.

Na zunaj delujejo poslovodje neomejeno. V notranjem poslovanju so vezani na sklepe občnega zbora, tako n. pr. ne smejo

sami podeliti prokure. Toda ako so jo podelili brez sklepa obč. zbora, je ta podelitev na zunaj veljavna. Izkratka: na zunaj deluje družba izključno po poslovodjih.

Ker imajo neomejene pravice, pa morajo zato jamčiti družbi in sicer nerazdelno za vso škodo, ki so jo povzročili družbi z zanemarjenjem pazljivosti dobrega trgovca (§ 25).

Mimo tega jamčijo v dveh slučajih tudi neposredno upnikom, namreč če so pri znižanju glavnice napravili napačne navedbe o zadostitvi ali zavarovanju upnikov (§ 56), in če so pri nadaljnjem vplačevanju osnovne glavnice kaj napačno navedli, ali pa če vplačevanja niso prijavili trgovinskemu sodišču (§ 64).

V gotovih slučajih se pa celo zagrešijo kaznivega pregreška (§§ 121, 122, 123, 124).

e) Nadzorništvo.

Civilnopravno in kazenskopravno jamčevanje članov nadzorništva je prav tisto, kakor jamčevanje poslovodij (§ 33).

f) Jamčevanje članov.

Motiv v medsebojnem razmerju med načelništvom in člani glede na jamčevanje je, da so družbi odgovorni drug za drugega kolikor prihajajo v poštev njene obveznosti na zunaj. V §-u 82 je določeno, da je dobiček razdeliti po meri deležev in da se nikdar ne sme obljubiti določenih obresti. Tudi se dobiček ne sme razdeliti, ako se po končni bilanci pokažejo izgube, ampak ga je porabiti v pokritje teh izgub. Ako načelništvo dobiček razdeli proti tem pravilom, potem so vsi člani zavezani drug za drugega, vrniti dobljena protizakonita izplačila. Prav tako tudi jamčijo člani v slučaju znižanja glavnice, ako so poslovodje izplačali članom dele glavnice, odnosno jim odpustili vplačilo, opustivši prej navedene kavtele glede upnikov.

Zakon ima tudi ponatančne določbe o razdružbi družbe in o likvidaciji. Ali ker je namen temu članku le vzpodbuditi vnemo za novo družbo, mislim, da smem opustiti razmotranje teh predpisov.

Kavčnik.

